

Reglugerð þessi, sem sýslunefnd Snæfellsness- og Hnappadalssýslu hefir samið 120 og samþykkt, samkvæmt 41. gr. sveitarstjórnarlaganna, staðfestist hér með til þess 24. júlí að öðlast þegar gildi og birtist til eftirbreytni öllum þeim, sem hlut eiga að máli.

Atvinnu- og samgöngumálaráðuneytið, 24. júlí 1940.

Hermann Jónasson.

Páll Pálmason.

REGLUGERÐ

121

24. júlí

fyrir Vestur-Húnavatnssýslu um fjallskil o. fl.

I. KAFLI

Um stjórn fjallskilamála.

1. gr.

Samkvæmt sveitarstjórnarlögum nr. 12 31. maí 1927 hefir sýslunefndin yfirstjórn allra fjallskilamála, en hreppsnefndin annast alla stjórn og framkvæmd á þeim.

2. gr.

Hreppsnefndir geta, hver í sínum hreppi, gert nákvæmari ákvarðanir um fjallskil í einstökum atriðum. Þó má eigi þar með raska reglugerð þessari, og skulu hreppsnefndir gæta þess, að farið sé í öllu eftir ákvæðum hennar.

II. KAFLI

Um smölun og fjárgæzlu á vorum.

3. gr.

Allir þeir, sem hafa jörð til ábúðar, eru skyldir að smala heimalönd sín á vorum, eftir því, sem hreppsnefnd ákveður. Þar, sem heimalönd eru viðáttumikil hálsa- og fjallalönd, er búast má við, að margir úr upprekstrarfélaginu eigi fjárvon í, mega hlutaðeigandi hreppsnefndir skipa fyrir um, að nágrannar og aðrir, sem þar eiga fjárvon, hjálpi til við smölunina, eftir því, sem hreppsnefndunum þykir sanngjarnt vera.

4. gr.

Hreppsnefnd hefir heimild til að skipa fyrir um smölun sauðfjár á vorum til rúnings, þegar hentugt þykir. Ef þörf gerist, má hún láta leitir fara fram á afréttum, og greiðist kostnaður við þar úr fjallskilaskjóði upprekstrarfélagsins. Sama gildir þar, sem tveir hreppar eru í upprekstrarfélagi, að því viðbættu, að þar hefir hvor hreppsnefndin sem er, rétt til að ákveða leit, náist samkomulag ekki á milli hlutaðeigenda. Komi fé utansveitarmanna fyrir í leitum þessum, skal hreppsnefnd eða hreppsnefndum heimilt að ákveða gjald fyrir það fé, sem þó ekki má yfirstíga kr. 1.75 fyrir á með ómörkuðu lambi og kr. 0.75 fyrir aðrar ullarkindur. Hreppsnefnd skal annast um að fé þetta sé rúið og lömb mörkuð, ef það er eigi hirt af eigendum að afstöðnum leitum. Skulu eigendur greiða kostnað þann, er af því leiðir, og er heimilt að selja ullina til lúkningar kostnaðinum, sé hann ekki fánlegur á annan hátt. — Gjald fyrir rúning á kind má vera allt að kr. 0.35 og kr. 0.50 fyrir að marka lamb.

121

24. júlí

5. gr.

Það sauðfé, sem sloppið hefir úr löndum eigenda, eða kemur fyrir fjarri eigendum, þegar rúning er afstaðin, er finnandi skyldur að hirða, ef honum er það auðið, skal hann rýja það, og marka ómörkuð lömb. Gerir hann svo eiganda full skil fyrir ullinni, og grein fyrir marki, kyni og öðrum einkennum á hverri kind, sem hann rýr eða markar, en fyrir ómak sitt ber finnanda borgun, sem eigi má yfirstiga kr. 0.75 fyrir að rýja hverja kind, en kr. 1.00 fyrir að marka lamb.

III. KAFLI

Um rekstur til afrétta.

6. gr.

Hreppsnefnd skal sjá um, að stóðhross, dilkær og geldfé, þegar það er komið úr ullu, sé rekið til afréttar svo tímanlega að vorinu, sem árferði og önnur atvik leyfa. Reka skal á miðjan afrétt, nema hreppsnefnd hafi öðruvísi ákveðið. Séu víðlend heimalönd notuð til upprekstrar, skal reka þangað, sem búsmali sízt gengur, og með leyfi landeiganda.

Með samþykki sýslunefndar geta hreppsnefndir sett ítarlegri reglur um, hvernig haga skal rekstrinum á afréttarlöndin.

7. gr.

Hreppsnefnd er heimilt að ákveða, að sauðfé og hross sé rekið á afrétt, frá fleirum en einum bæ í samlögum, er nefndin þá flokkar niður, og skal hún þá jafnan fela einum af rekstrarmönnum hvers flokks, að hafa umsjón og ábyrgð á því, að hið rekna fé og hross sé rekið samkvæmt ákvæðum reglugerðar þessarar og fyrir-mælum hreppsnefndar. Reka skal þannig gegnum heimalönd manna, að sem minnstur bagi verði að. Skal gæta þess sérstaklega að hross, sem ekki eru rekstrarskyld, fari ekki með rekstrum þessum.

8. gr.

Hver, sem heimildarlaust rekur fénað sinn, sem á afrétt á að fara, í annars land til beitar um sumar, hvort heldur það er heimaland, fjallland eða afréttarland, greiði skaðabætur til landráðanda eftir mati hreppsnefndar í þeim hreppi, er landráðandi á heima í. Mati þessu má skjóta til hlutaðeigandi sýslunefndar.

9. gr.

Enginn má hafa stóðhross, geldfé eða dilkær í heimahögum að sumrinu, nema hreppsnefnd og nágrannar leyfi, en neiti nágranni um leyfið, skal eigandi ábyrgjast, að fénaðurinn geri honum engan skaða.

10. gr.

Verði einhver fyrir ágangi búfjár að sumrinu, sem er í óskilum í heimahögum, eða af afrétt gengur, er honum heimilt að gera umkvörtun um það til viðkomandi oddvita, sem þá skipar fyrir um það, að fénaður þessi sé rekinn til afréttar á kostnað upprekstarfélagsins. Hafi oddviti eigi annast reksturinn á umræddum peningi innan sólarhrings frá því honum var tilkynnt um áganginn, hefir sá, er fyrir ágangi verður, heimild til að reka fénaðinn til afréttar, og greiðist sá kostnaður einnig úr fjallskilaskjóði eftir reikningi, en verði ágreiningur milli aðila um rekstrargjald þetta, sker sýslunefnd úr ágreiningi.

Ef hreppsnefnd er kunnugt um, að fénaður þessi hefir ekki verið rekinn til afréttar eða svo illa að áteljandi sé, getur hún krafizt endurgreiðslu af eigendum fénaðarins í réttu hlutfalli við kostnað hvers rekstrar.

11. gr.

121

Eigi má ónáða fénað á afréttum, og eigi heldur nema með leyfi hreppsnefndar taka þaðan fé eða hross, nema málnytupeningur sé eða tamin hross.

IV. KAFLI

Um fjallskil.

12. gr.

Hreppstjóri skal, áður en 12 vikur eru af sumri, senda viðkomandi hreppsnefnd sundurliðaða skýrslu um tölu sauðfjár og hrossa í hreppnum til gangnaskila.

13. gr.

Fjallskilaskyld er allt sauðfé og öll hross veturgömul og eldri, önnur en brúkarhross og svo hross, sem í tanningu eru, og gildir hið sama hvort eigandi er búandi eða búlaus, og eins hvort peningur er á fjalli eða ekki. Skal hver fjallskilaskyldur búfjáreigandi leggja til fjallskila á þann hátt, er hreppsnefnd ákveður.

Hreppsnefnd skal meta allan fjallskilakostnað upprekstrarfélagsins til peningaverðs og jafna honum niður á fjallskilaskylda búfjáreigendur í hlutfalli við gjaldskyld búfé þeirra. Skal þá jafnt auratal lagt á hvert hross, sem á 4 kindur, þó er hreppsnefndum Kirkjuhvammshrepps, Þverárhrepps og Hvammstangahrepps heimilt að leggja lægra fjallskilagjald á stóðhross. Af öllum framtöldum ám, skulu hverjar 2 þeirra metnar jafnt til gangnaskila sem 3 kindur aðrar.

Skyldur er hver húsbóndi að inna fjallskil af hendi fyrir hjú sín og aðra heimamenn, gegn endurgjaldi frá fénaðareigendum.

14. gr.

Skyldur er hver maður að gera fjallskil á þeirri afrétt, og á þau lönd, sem liggja til leitar að lögrétt eða aukaréttum þeim, sem liggja í því upprekstrarfélagi, sem fjáreigandi á heimili í. Nú notar einhver til uppreksturs afrétt eða heimalönd utan síns upprekstrarfélags, og skal hann þá gera þar fjallskil tiltölulega að hálfu móts við fjallskil annara í því upprekstrarfélagi. Auk þess skal hann eftir sömu reglu vera fjallskilaskyldur í því upprekstrarfélagi, þar sem hann er búsettur.

Ef eitthvert upprekstrarfélag eða einstakur maður á og notar afréttarland, sem öðru upprekstrarfélagi ber að leita samkvæmt þessari grein, skal það eða hann gera þar full fjallskil eftir fénaðarfjölda þeim, sem rekinn er á afréttarlandið samkvæmt sömu reglum og fénaðareigendur upprekstrarfélags þess, er leita ber. — Þó hafa hlutaðeigandi hreppsnefndir heimild til að gera um þetta sérstaka samninga. Sá, er notar land utan upprekstrarfélags síns, skal hafa tilkynnt það hreppsnefndinni í þeim hreppi, þar sem hann á heima, áður 12 vikur eru af sumri. Í tilkynningu þessari sé fénaðurinn greinilega sundurliðaður.

15. gr.

Þar, sem tveir eða fleiri hreppar nota sömu afrétt, skulu hlutaðeigandi hreppsnefndir eiga fund með sér í 17. viku sumars til þess að semja um, hvernig fjallgöngum skuli haga. Oddviti í þeim hreppi, þar sem aðalrétt stendur, kveður til þess fundar. Skal þá hver hreppsnefnd leggja fram skýrslu um tölu fjár og stóðhrossa manna í hreppnum að vorinu, staðfesta af hreppstjóra, og fer eftir því, hve marga menn hver hreppur leggur til í göngurnar.

Meta skal til verðs göngur hvers gangnaflokks. Verði ágreiningur um þetta milli nefndanna, sker sýslunefnd úr því, eða oddviti hennar til bráðabirgða.

121

24. júlí

16. gr.

Nú eiga nokkrir fjáreigendur að gera fjallskil af fénaði sínum eða einhvers hluta fénaðarins í öðrum hreppi en þar, sem þeir eru búsettir, og skal þá hreppstjóri heimilishreppsins senda hreppstjóra, er hlut á að máli, skýrslu um þann fénað, er þeim ber að greiða hálf fjallskil fyrir, og tilkynnir þá hreppstjóri viðkomandi hreppsnefnd tölu fénaðarins og nöfn og heimilisfang eigenda.

Skýrslur þessar séu, ef unnt er, sendar svo snemma að þær komist í hendur hreppsnefnda áður en fjallaskilaniðurjöfnun fer fram. Takist það ekki, leiðréttir hlutaðeigandi hreppsnefnd fjallaskilaniðurjöfnunina síðar, eftir því, sem skýrslurnar gefa tilefni til.

17. gr.

Fjallgöngur skulu hvert haust að minnsta kosti vera tvennar, þó skal hreppsnefndum í Kirkjuhvammshreppi og Þverárhreppi heimilt, ef þær koma sér saman um það, að láta fram fara aðeins einar fjallgöngur.

Jafnframt afréttum skal í fyrri og seinni göngum smala til réttar afskekkt og víðlend heimalönd, er afréttarpeningur gengur í að jafnaði.

Gangnadagana er stranglega bannaður allur heimrekstur afréttarfénaðar á einstaka bæi.

Sé ekki um vörð eða girðingu að ræða fyrir afréttarlöndum þeim, sem til heiða liggja, skal og skylt að láta fara fram á þeim þriðju göngur á þeim tíma, sem viðkomandi hreppsnefndum kemur saman um.

Þar, sem tveir hreppar eiga upprekstrarland saman, skal hreppsnefndin í þeim hreppi, er nær liggur afréttinni, annast um göngur þessar, gegn endurgjaldi af fjallskilasjóði upprekstrarfélagsins. Ennfremur hafa hreppsnefndir vald til að láta gera eftirleitir á afréttarlöndum, víðlendum heimalöndum og fjalllöndum og skulu þær koma sér saman um það við síðari eða síðustu rétt, eða á hausthreppaskilum, og má borga þær af hlutaðeigandi fjallskilasjóði upprekstrarfélagsins.

18. gr.

Allri skylduvinnu og öðrum kostnaði við fjallskil, skal hreppsnefnd jafna niður á fénaðareigendur í tæka tíð. Aðfinningar við niðurjöfnunina skal bera upp bréflega fyrir oddvita hreppsnefndarinnar fyrir 20. október. Náist ekki samkomulag, getur aðili skotið máli sínu til sýslunefndar til úrskurðar samkv. 15. og 38. gr. laga nr. 12 frá 31. maí 1927.

19. gr.

Hreppsnefnd eða kjörinn maður úr hreppsnefndinni, er nefnist fjallskilastjóri, kveður hreppsþúa með gangnaboði til fjallskila, nægum tíma áður en fjallgöngur byrja. Í gangnaboðinu skal nákvæmlega taka það fram, er hverjum ber að leggja til fjallskila það haust. Ef einhver vanrækir að gera þau fjallskil, sem hann er kvaddur til, skal hann borga þau því verði, er hreppsnefnd ákveður, án tillits til mats á fjallskilum. Auk þess varðar það sektum, er hækka, ef brot er ítrekað. Ekkert má fyrirskipa í gangnaboðinu, er getur komið í bága við fulltryggjandi fjallskil eða ákveðin réttarhöld innan sýslu.

20. gr.

Hreppsnefnd eða hreppsnefndir hlutaðeigandi upprekstrarfélags skipa einn duglegan aðalgangnastjóra fyrir hvern gangnaflokk. Gangnastjórinn skal skipa fyrir um tilhögun gangna og hafa alla stjórn á þeim. Skal hann sjá um, að fjársöfnin séu rekin með reglu til réttar, og kveðja menn til að gæta safnsins unz vöktunarmenn hafa tekið við því. Hver gangnamaður er skyldur að hlýða gangnastjóra sínum. Öll óhlýðni við skipanir hans varðar sektum.

Gangnastjóri skal annast um, að farið sé svo vel, sem unnt er með fé og hross í göngum. Ef kindur koma fyrir á heiðum, sem ekki verður komið lifandi til réttar, skal slátra þeim og taka úr þeim innfyli, en flytja þær að öðru leyti til réttar. Finnist dauð kind í göngum, skal hún á sama hátt flutt til réttar ef nýtileg er. 121
24. júlí

Ef hross af einhverjum ástæðum geta ekki gengið til réttar, eða ef hross drepst í göngum, eða finnst fyrir skömmu dautt, skal tafarlaust, þegar komið er til byggða, tilkynna það hreppsnefnd, er þá lætur sækja það, og flytja til réttar gegn borgun að $\frac{1}{2}$ úr fjallskilasjóði, en $\frac{1}{2}$ frá eiganda sé hann innan upprekstrarfélagsins, að öðrum kosti skal selja það, sem óskilafénað, og borga kostnað af söluverðinu. Hrökkvi það ekki, greiðist afgangurinn úr sveitarsjóði.

21. gr.

Nú hafa fjáreigendur ráð á fleiri mönnum en einum, hefir þá hreppsnefnd eða fjallskilastjóri vald til að kveðja til gangna þann, sem hæfastur er, svo og til hvers annars starfa, er útheimtis til góðra fjallskila. Ef einhver sendir mann í göngur, sem gangnastjóri sannar með vottorði tveggja gangnamanna, að hafi reynt óhæfur eða ófullnægjandi gangnamaður, er hann skyldur að borga gangnaskil að öllu leyti.

Borgun fyrir vanrækslu á fjallskilum, má verja til að kaupa mann til fjallskilanna, ella falli hún í fjallskilasjóð upprekstrarfélagsins.

Reynist einhver óhæfur eða ófullnægjandi sem gangnamaður, skal gangnastjóri skyldur að kæra það fyrir hlutaðeigandi hreppsnefnd. Launa má gangnastjóra sanngjarnlega af fjallskilasjóði upprekstrarfélagsins, en vanræki hann skyldur sínar, varðar það hann sektum.

22. gr.

Ef fjáreigandi hefir engan hæfan mann til gangna og getur eigi útvegað hann, skal hann tilkynna það skriflega hreppsnefnd eða fjallskilastjóra 6 dögum áður en fjallgöngur byrja, og borgar þá fjáreigandi göngurnar sektarlaust, en án tillits til mats á þeim, en hreppsnefnd eða fjallskilastjóri annast um að útvega mann í göngurnar fyrir sanngjarna borgun. Á sama hátt skal útvega hesta, fæði og annað, sem vantar.

Ef krafist er, skal fjáreiganda skylt að borga sanngjarnlega ómök og fyrirhöfn hreppsnefndar eða fjallskilastjóra.

23. gr.

Hreppsnefndir skulu sjá um að til séu hentug og vel við haldin skýli fyrir gangnamenn á afréttum, þar sem þess er þörf, og skal kostnaður sá, er af þessu leiðir, greiddast af fjallskilasjóði upprekstrarfélagsins.

V. KAFLI

Um hreinsun heimalanda og fjárgæzlu á haustum.

24. gr.

Hver búandi eða landráðandi er skyldur að hreinsa heimaland sitt á haustum svo oft, sem hreppsnefnd fyrirskipar, þótt hann eigi þar eigi fjárvon sjálfur, og gilda um það fyrirmæli 3. greinar.

25. gr.

Hreppsnefnd eða fjallskilastjóri skal skipa fyrir um reglulegar heimalanda-göngur jafnframt hverjum fjallgöngum. Skulu göngur þessar fara fram undir umsjón manns, er hreppsnefnd skipar, með samlögum búanda eftir því, sem bezt hagar á hverjum stað, og með samtökum við næstu sveitir, þar sem það á við.

121 Allan fénað, sem kemur fyrir, skal reka skilvíslega til réttar þeirrar, er hann á 24. júlí að ganga til. Verði ágreiningur um, hvert fénaður skuli ganga, sker sýslunefnd úr því, eða oddviti hennar til bráðabirgða.

26. gr.

Hreppsnefnd skal sjá um, að eftir réttir á haustum séu öll heimalönd rækilega smöluð sama dag viku, og að rekstrar gangi þá eftir töfludrætti bæ frá bæ, nema hreppsnefnd áliti annað haganlegt.

VI. KAFLI

Um fjárrekstra bæja á milli haust og vor.

27. gr.

Skyldur er hver búandi að hirða fé það, er finnst í heimalandi hans eftir að fjallgöngum er lokið, og reka til næsta bæjar þá leið, sem það á að ganga. Hreppsnefndir hafa vald til að ákveða rekstrarleiðir innan hrepps og út úr hreppnum. Sleppi nokkur fjárrekstri, sem á að ganga bæ frá bæ, varðar það sektum. Hið sama gildir um fjárrekstra að vorinu.

28. gr.

Ef enginn rekstrarfær maður er heima, er rekstur kemur á bæ, skal rekstrarmaður skilja úr fé það, er eftir á að verða, en reka svo reksturinn áfram til næsta rekstrarfærs manns, en skylt er þeim, er við rekstri skyldi taka, að greiða rekstrarmanni þóknun eftir áliti hreppsnefndar.

VII. KAFLI

Um réttir og réttarhöld.

29. gr.

Eftir tillögum hreppsnefndar ákveður sýslunefnd hvar aðalrétt og aukarétt skal vera, sömuleiðis undir hvaða aðalrétt hver aukarétt heyrir, og ennfremur hverja af- rétt og heimalönd ganga skal til hveðrar réttar, og ráða sýslumörk, nema öðruvísi sé ákveðið.

30. gr.

Allir búendur og fjáreigendur eru skyldir til hver að sínum hluta, að vinna að byggingu rétta og viðhaldi þeirra, eftir því sem hreppsnefnd ákveður. Við hverja aðalrétt skulu allar jarðir í upprekstrarfélaginu eiga nægilegt dilkarúm hver fyrir sig, eða fleiri í samlögum. Eru ábúendur og fjáreigendur jarðanna skyldir að kosta byggingu dilkanna og viðhald þeirra eftir rétri tiltölu. Ennfremur skulu vera sérstakir dilkar, einn eða fleiri, fyrir fé úr öðrum hreppum, er hlutaðeigandi hreppur byggi og viðhaldi á sinn kostnað.

Þar, sem hlutaðeigandi hreppsnefndum þykir við þurfa, skal upprekstrarfélagið eiga við hverja aðalfjarrétt sérstaka hrossarétt, er byggð sé og viðhaldið eins og fjárréttin á kostnað þess.

31. gr.

Hreppsnefndir skulu sjá um, að réttir séu vandlega byggðar og vel við haldið, einnig að allir dilkar við þær séu í gildu standi kvöldið áður en réttað er. Vanræki einhver að vinna að réttar- eða dilksbyggingu, má hreppsnefnd útvega mann til þess á kostnað hans.

32. gr.

121

24. júlí

Hreppsnefndir skulu skipa duglegan réttarstjóra við hverja aðalrétt og aukarétt, og má greiða honum þóknun fyrir starfa sinn úr fjallskilasjóði. Réttarstjóri skal vera kominn til réttar í tæka tíð hvern réttardag. Skipar hann fyrir hvernig fjárdrætti skal haga, og heldur mönnum til starfa. Hann bannar stranglega óreglu, er veldur hindrun við réttarstörf. Sýni nokkur í réttinni óhlýðni gegn skipunum hans, varðar það sektum.

33. gr.

Réttarstjóri skal skipa áreiðanlega menn til að rannsaka fé utansveitarmanna, áður en þeir reka frá réttinni. Hreppsnefnd eða fjallskilastjóri skal við hvert dilksfélag skipa dilksstjóra, til að vera réttarstjóra til aðstoðar við réttarstörf. Enginn má hleypa út úr dilk fyrr en réttarstjóri leyfir, enda sé þá allt fé komið í rétt, og fjárdrætti því nær lokið.

34. gr.

Réttarstjóri annast um, að ómörkuð lömb séu hirt í réttinni og dregin í dilk sér, svo að eigendum gefist kostur á að láta lambsmæður helga sér þau. Að afloknum réttum selur hreppstjóri alla ómerkinga, er eigi hafa fundið mæður. Við aukarétt má engan ómerking selja. Enginn má helga sér marklausu kind af fjárbragði sínu. Réttarstjóri kveður menn til að skoða úrtíning vandlega eftir markaskráum í fyrstu sem síðustu réttum, og mega þeir ekki yfirgefa þann starfa, fyrr en lokið er. Allir fjáreigendur skulu gæta þess, að fé þeirra verði eigi eftir í úrtíningi. Þegar búíð er að skoða úrtíning í fyrstu rétt, skal fjallskilastjóri í þeim hreppi, þar sem aðalrétt stendur, koma honum í gæzlu milli rétta gegn borgun af fjallskilasjóði.

35. gr.

Frá hverri aukarétt skulu tilkvaddir menn reka úrtíning tafarlaust til aðalréttar, svo að hann sé þangað kominn, áður fjárdrætti er lokið.

36. gr.

Í fjárréttinni má enginn afmarka fé án þess hann jafnframt skýri fyrir hreppstjóra eða réttarstjóra hverja heimild hann hafi til afmörkunarinnar. Hreppstjóri eða réttarstjóri skal samstundis rita hjá sér nafn hins fyrra eiganda kindarinnar, ef hann er ekki nærstaddur, og mark hennar áður því var breytt, og undir hvers mark hún er mörkuð.

VIII. KAFLI

Um hirðing fjár og hrossa í utanhreppsréttum.

37. gr.

Hreppsnefnd eða fjallskilastjóri skal skipa hæfa menn til að fara í réttir, á hreppaskil og að vera við úrtíningssölu annarra sveita, þar sem helzt eru fjársamgöngur, til að hirða þar fé og hross hreppsþúa sinna. Hafi sá, sem gert er að skyldu að leggja til téðra starfa, engan hæfan mann til að inna þau af hendi, hefir hreppsnefnd eða fjallskilastjóri vald til að kveðja til þess hvern þann, sem hæfastur er í hreppnum, annaðhvort í mannaskiptum eða gegn fullu endurgjaldi frá þeim, er til laginu á að svara. Reynist sá, sem sendur er að hirða fénað utanhrepps, ónýtur eða ófullkominn til þess starfa, gilda um hann ákvæði 21. gr. um ófullkominn gangnamann.

38. gr.

Sá maður, sem sendur er til að hirða fé í réttum eða á hreppaskilum annarra sveita, má eigi fara þaðan, fyrr en búíð er að skoða úrtíning vandlega eftir markaskráum og

121 selja, þar sem sala fer fram. Sannist það, að hann láti þar verða eftir fé eða hross
24. júlí sveitunga sinna, sem er með glöggu skrásettu marki, varðar það sektum og skaðabótum, nema málsbætur séu.

IX. KAFLI

Um smölun, réttun og hirðingu hrossa.

39. gr.

Í síðari göngum á haustum skal, ásamt fé, smala stóðhrossum af afréttum og úr heimalöndum, og rétta þau í síðari rétt, annaðhvort á undan eða að afloknum fjársundurdrætti. Skulu fjallskilastjórnir nærliggjandi upprekstrarfélaga senda menn til hirðingar við smalanir þessar eða hlutast til um að nálgast tafarlaust þau hross, sem sett hafa verið í gæzlu. Undanþága veitist frá þessum ákvæðum, ef meiri hluti hreppsnefndar eða hreppsnefnda telur annað hagfelldara, sem þó aldrei má koma í bága við nærliggjandi upprekstrarfélög. Auk þess skal fara fram almenn smölun á hrossum í heimalöndum fyrsta virkan þriðjudag í mánuðunum nóvember, desember og janúar, en sé sá dagur helgur eða veður banni, skal smala hinn næsta dag, og skal þá í hverjum hreppi, á stöðum þeim, er hreppsnefndin ákveður, fara fram sundurdráttur á hrossum, er koma fyrir.

Hross þau, sem ekki þekkjast eða enginn hirðir, skal fara með sem óskilafénað samkvæmt reglugerð þessari.

40. gr.

Stóðhross skulu dregin sundur í aukaréttum og aðalréttum. Skal úrtíningur sá, er verður í aukaréttum, rekast tafarlaust til aðalréttar. Hross þau, sem eftir verða óhirt, þegar sundurdrætti er lokið, skal fara með sem óskilafé eftir reglugerð þessari. Þó skulu þau seljast með þriggja vikna auglýsingarfresti fyrir sölundag, og sex vikna innlausnarfresti eftir sölundag. Hross eru ekki í ábyrgð kaupanda fyrir en að innlausnarfresti liðnum. Gjaldfrestur á söluverðinu sé einnig sex vikur. Vöktunarkaup fyrir hvert hross má ekki fara fram úr 50 aurum um sólarhringinn. Sömu ákvæði gilda um hross, sem koma fyrir eftir réttir, nema hrossin komi á hús og hey.

Á meðan á réttum stendur skal réttarstjóri gæta þess, að hryssum gefist kostur á að helga sér ómörkuð folöld og skal hann kappkosta að öðru leyti að haga allri meðferð á hrossunum þannig, að ekki hljóttist slys af.

X. KAFLI

Um meðferð óskilafénaðar.

41. gr.

Eftir að lokið er töfludrætti í síðari eða síðustu rétt, skal þar afhenda úrtíning hreppstjóra í þeim hreppi, þar sem aðalrétt stendur. Hreppstjóri skal þá með tveim markglöggum og áreiðanlegum mönnum, er hlutaðeigandi hreppsnefnd eða hreppsnefndir hafa þar til kjörið, skrifa upp aldur, lit, mörk og auðkenni á hverri sauðkind, svo rétt og hreinskilið, sem framast má verða. Skal hreppstjóri síðan selja allt óskilafé við réttina, einnig skal almennur fjárskila- og sölundagur í sýslunni vera 7. október, eða næsti dagur, ef 7. október er helgur dagur, eða veður bannar þann dag.

Sala óskilafjárnsins skal ávallt fram fara við aðalrétt eða bæ á jörð þeirri, þar sem aðalrétt stendur, ef mögulegt er. Undanþeginn þessu ákvæði er Kirkjuhvammshreppur, Dverárhreppur og Hvammstangahreppur. Marklýsingamenn skulu fá hæfilega þóknun fyrir starfa sinn af fjallskilasjóði upprekstrarfélagsins, eftir mati hreppsnefndar. Enginn, sem ekki er öðrum háður, getur skorazt undan þeim starfa, nema hann hafi forföll. Nú mætir ekki á söluþingi marklýsingamaður, skal þá hreppstjóri útnefna annan í hans stað.

42. gr.

121
24. júlí

Við sölu óskilafjár er enginn innlausnarfrestur. Þó skulu hrútar, sem eftir álitu hreppstjóra og söluvotta eru hæfir til kynbóta, svo og forustufé, selt með fjögurra vikna innlausnarfresti. Um borgunarfrest og ábyrgð gilda sömu ákvæði og í 40. gr.

43. gr.

Ef óskilafé og hross koma fyrir af fjalllöndum eða í heimahögum eftir réttir, skal tafarlaust afhenda það hreppstjóra. Finnist eigendur að slíku fé í næstu hreppum eftir markaskrá, skal hreppstjóri hlutast til um að þeim gefist kostur á að vitja þess. En sá fénaður, sem eigi þekkest og enginn getur helgað sér, svo sem kaleyrt fé, eyrnalaust eða marklaust, eða hross með vafamarki, skal seldur við uppboð, er auglýst sé með nægum fyrirvara.

44. gr.

Finnist óskilakind í fé manna, eftir að fé er almennt tekið til hýsingar, skal eiganda kindarinnar gert aðvart um að vitja hennar, sé hann í næstu hreppum. Verði að selja slíkt óskilafé, borgast ekkert gæzlukaup fyrir það, og ber sá, er það finnst hjá, sölukostnaðinn, nema málsbætur séu.

45. gr.

Fyrir lok hvers árs skal hreppstjóri senda manni, sem kosinn er af sýslunefnd, greinilega lýsingu á öllu óskilafé, er selt hefir verið í hreppnum. Hinn kjörni maður sendir endurrit af lýsingum þessum til birtingar í Lögbirtingablaðið í Reykjavík. Í prentkostnað og ómakslaun ber honum kr. 1.50 fyrir hverja kind og hross, er hreppstjóri skal senda honum með marklýsingunni.

46. gr.

Af andvirði óskilafénaðar þess, er selt verður, borgist:

- a. gæzlukaup,
- b. sölulaun,
- c. prentunarkostnaður marklýsinga,
- d. fundarlaun og björgunarlaun.

Að öðru leyti greiðist fjárverðið til eigenda, ef þeir innan septemberloka næst á eftir sanna eignarrétt sinn. Annars fellur verðið í sveitarsjóð eða sveitarsjóði upprekstrarfélagsins að réttu til tölu við fjárfjölda.

XI. KAFLI

Um eftirleitir einstakra manna og um greiðslu kostnaðar vegna fjárskila eftir réttir.

47. gr.

Þegar hinum fyrirskipuðu fjárleitum er lokið, skal einstökum mönnum heimilt með samþykki meiri hluta hreppsnefndar eða hreppsnefnda, þar sem fleiri hreppar eru í upprekstrarfélagi, að gera eftirleitir á afréttarlöndum upprekstrarfélagsins og semja um, hversu mikinn hluta þeir skuli fá af verði hins fundna fjár, sem þó ekki má yfirstíga helming verðs. Fé það, sem finnst í slíkum eftirleitum, skal virða af tveimur skynsömum og óvilhöllum mönnum, er hreppsnefndin útnefnir. Borgun til eftirleitarmanna greiðist af fjallskilasjóði viðkomandi upprekstrarfélaga, en endurkröfurétt á kostnaðinum eiga upprekstrarfélögin á hendur fjáreigendum innan sveitar fyrir heiman að sloppið fé, og á hendur viðkomandi upprekstrarfélögum að því er viðkemur utansveitarfé.

Finnist hross í eftirleitum þessum, skal hreppsnefnd ákveða eftirleitarmönnum sanngjörn fundarlaun eftir atvikum og fer um endurgreiðslu til fjallskilasjóðs, sem

121 að framan greinir um sauðfé. Sömuleiðis greiðir viðkomandi fjallskilasjóður kostnað 24. júlí þann er af því leiðir að afréttarpeningur úr upprekstarfélaginu, sem ekki er rekstrar skyldur samkv. 27. gr., kemur fyrir í öðrum sveitum eftir réttir hvort heldur er í eftirleitum eða á annan hátt. Þá hefir fjallskilastjórn heimild til að krefjast endurgreiðslu frá eigendum á $\frac{1}{5}$ hluta þess kostnaðar, er leiðir af því að nálgast umræddan fénað.

Björgunarlaun þess fjár, sem næst úr ógönguklettum á hvaða tíma árs, sem er, ákveðst af viðkomandi hreppsnefnd og greiðist úr fjallskilasjóði.

Um endurgreiðslu þess kostnaðar fer eftir fyrri ákvæðum þessarar greinar. Eftirleitarfé, sem á heima utan sýslu skal selt við opinbert uppboð, ef nauðsyn er vegna fjarlægðar, og skal þá eftirleitar- og sölukostnaður innheimtur hjá viðkomandi upprekstrarfélagi með því að halda honum eftir að söluverði fjárins.

Skyllt er, að hver fjáreigandi auðkenni með glöggu og varanlegu marki allt fé sitt á haustum, jafnóðum og það heimtist.

Vanræki fjáreigandi að auðkenna fé sitt, skal hann borga fyrir hverja kind, er á afréttum finnst í eftirleitum, eins og greitt er fyrir óheimt fé á hverjum tíma.

Endurgreiðsluskylda fyrir eftirleitarfé kemur þó ekki til greina á meðan afréttargirðingar fyrir heimalöndum Víðdælinga, Miðfirðinga og Staðhreppinga, teljast tryggilega fjárheldar.

48. gr.

Nú sækir stóðeigandi um leyfi hreppsnefndar til þess að sleppa hrossum fram fyrir heiðargirðingar eftir réttir, og er þá óheimilt að veita það leyfi fyrr en að afloknum öllum haustleitum.

Sé slíkt leyfi veitt, skulu eigendur merkja hrossin glögglega og varanlegu merki, eftir nánari ákvæðum hreppsnefndar.

Eigendur hrossanna sjái um smölun á þeim á eigin kostnað, og gæta þess að hafa glöggt eftirlit með því, að hrossin ekki liði fóðurskort.

Þótt farið sé á heiðar í eftirleitaraskyni eftir að hrossum þessum er sleppt, ber aðilum ekki eftirleitargjald fyrir þau, nema svo sé, að álitast megi að um björgun sé að ræða úr fjarlægum heiðarsvæðum, eða frá bersýnilegum bjargarskorti.

XII. KAFLI

Um fjármörk og hrossamörk.

49. gr.

Fé skal draga eftir mörkum. Það er skylda hvers fjáreiganda, að hafa glöggt mark-einkenni á öllu sínu fé, og sýslu- og hrepps Brennimark á öllu hyrndu fé. Sýslunefnd skal svo oft, sem þurfa þykir, og að minnsta kosti 5. hvert ár, láta prenta markaskrá fyrir alla sýsluna. Skal sérhver markeigandi koma marki sínu í hana og borga fyrir það í prentunarkostnað það, sem sýslunefnd ákveður, en hvert heimili skal fá ókeypis eintak af markaskránni.

Markið helgar markeiganda kind, sem markið ber, nema full sönnun komi fyrir að annar eigi. Kind, sem ekki ber rétt mark manns, er heimildarlaust að draga sér, þótt lítið eilt vanti á fullt mark. Ef kind hefir eyrnamark eins mans, en hornamark eða brennimark annars manns, þá skal sá talinn eigandi, sem á hornamarkið eða brennimarkið, og skal hann þó, ef eigandi eyrnamarksins krefst þess, gera grein fyrir, hvernig hann er að henni kominn. Kind, sem hefir eyrnamark eins manns, hornamark annars og brennimark hins þriðja, skal talin eign þess, er brennimarkið á. Þó skal hann, ef eigendur hinna markanna krefjast þess, gera grein fyrir, hvernig hann hefir eignast kindina.

Nú er kind ómörkuð eða afeyrð, eða á henni er óglöggt mark eða mýetið, og

vill maður þó eigna sér hana af líkum, þá skal hann skýra hlutaðeigandi hreppstjóra frá. Hreppstjóri kveður þá til fjóra skynsama og óvilhalla menn, er skulu, ásamt honum sjálfum, skoða kindina og meta líkur þær og ástæður, er hann hefir til síns máls. Ef þeir þá allir í einu hljóði kveða upp þann úrskurð, að það sé miklu líklegra að hlutaðeigandi eigi kindina, heldur en að hann eigi hana ekki, þá má hann hirða hana sem sína eign, ella telst hún með óskilafé. Þessi ákvörðun nær eigi til ómerkinga, er ær helga sér. Rétt er að forustufé, sem á afrétt gengur, hafi til auðkennis bjöllu eða bjöllumeng í horni.

121

24. júlí

Hross skulu eins og fé, hafa glögg markeinkenni, er skráð sé í markaskrá sýslunnar. Komi hross fyrir með óglöggu marki eða skemmdum eyrum, sem einhver vill helga sér, þá gilda um það sömu reglur og fyrir er mælt í grein þessari um sauðfé, með óglöggu marki.

50. gr.

Ef menn nota mörk, sem eigi eru prentuð í markaskrá sýslunnar, t. d. þeir, er flutit hafa úr öðrum sýslum, skulu þeir lýsa mörkum sínum á vorhreppaskilum fyrir hreppsnefndinni þar, sem þeir eru búsettir. Mörk þessi skal hreppsnefndin skrifa upp og senda, áður 10 vikur eru af sumri, til hreppsnefnda og hreppstjóra í nálægum hreppum, innan sýslu og utan, þar sem helzt eru fjársamgöngur. Þeir sem vanrækja þetta, eða hirða eigi um að láta prenta mörk sín í markaskrá sýslunnar, mega búast við að farið sé með fé þeirra, sem óskilafé og sæti að auki sektum.

XIII. KAFLI

Um eftirlit og rekstur á slátrunar- og sölufé.

51. gr.

Hreppsnefndir skulu útnefna áreiðanlega eftirlitsmenn við öll markaðshöld á sauðfé í hreppi sínum. Skal þóknunin fyrir starf eftirlitsmanna greiddast úr sveitar-sjóði.

Ennfremur skal kaupmönnum og verzlunarstjórum skylt að hafa áreiðanlega eftirlitsmenn við slátrun á öllum fjárrekstrum, sem af öðrum eru reknir til þeirra til slátrunar, og skulu eftirlitsmenn þessir hafa nákvæmar gætur á, að þeir, sem með rekstra þessa koma, séu réttir eigendur og umráðamenn fjárins.

Til þess að koma þessu í framkvæmd, skulu eftirlitsmenn skoða mark á hverri sauðkind, sem á markað er látin og til slátrunar. Komi fyrir kind við eftirlit þetta, sem eigandi eða umráðamaður reksturs ekki getur fært fullgildar sannanir fyrir eignarrétti á, skal eftirlitsmaður skrifa upp kynferði, lit, aldur og mark kindarinnar og senda viðkomandi hreppstjóra skýrslu þar um.

Sýslunefndin tilnefnir einn mann til þess að skoða mörk á öllum hrossum, sem þar eru seld á markaði. Komi upp vafi um eyrnamark eða eignarrétt, skal fara með það eins og áður er fyrir mælt með sauðfé.

Borgun fyrir starf þetta greiðir sá, er hrossin kaupir. Komi þeir sér ekki saman um gjaldhæðina, sker hlutaðeigandi sýslumaður úr ágreiningnum.

52. gr.

Allur sá sauðfénaður, sem rekinn er til slátrunar í kauplún, skal vera merktur skýru rekstrarmarki, er sé svo glögg, að það sjáist tilsýndar í björtu, og svo traust, að það máist ekki af þótt votviðri gangi.

53. gr.

Svo skal rekstrinum haga, að sem minnstur bagi verði að, þeim, er þau lönd eiga, sem um er rekið eða í er áð. Varast skal að rekstur lendi saman við annað fé.

121 Eigi má halda áfram með rekstur úr því farið er að skyggja, nema brún nauðsyn 24. júlí beri til, svo má og aldrei leggja upp með rekstra fyrr en markljóst er orðið.

54. gr.

Nú ber svo við, að öðru fé lendi saman við rekstur, skal þá strax á næsta bæ við það, er rekstrarmenn eða aðrir hafa orðið þess varir, draga það fé úr rekstrinum, og gæta þess vandlega, að engin kind verði eftir, er eigi á í honum að vera. Skal þá sem endranær, er viðstaða verður og rekstrarfé dreifir sér til muna, telja rekstrarféð. Enginn, sem á bænum er viðstaddur og til þess er fær, má skorast undan að skoða rekstur ásamt rekstrarmönnum, og ber yfirmanni rekstrarins að greiða þóknun eftir úrskurði sýslumanns, ef á greinir, en aðgang á hann að eigendum fjárens með þá borgun, ef honum hefir eigi verið sjálfum um að kenna. Sjá skulu rekstrarmenn um að fé það, er samanvið hefir komið, komið í áthaga sína, eigendum kostnaðar-laust.

55. gr.

Verði rekstrarmenn sannir að því að hafa tekið fé annarra í rekstur heimildar-laust, skal yfirmaður bæta eigendum að fullu eftir samkomulagi, eða eftir mati óvil-hallra manna, er sýslumaður kveður til þess ef með þarf.

Sannist það, að slíkt hafi verið gert af skeytingarleysi, varðar það auk þess sektum.

56. gr.

Hvort sem rekstrarmenn eru fleiri eða færri, skal ávallt einn vera yfirmaður, er annist um, að þessum rekstrarreglum sé hlýtt, og ber hann ábyrgð á því gagnvart þeim, er kynni að kæra, en hann á aftur aðgang að rekstrarmönnum sínum, ef þeim er um að kenna.

XIV. KAFLI

Almenn ákvæði.

57. gr.

Ef meiri hluti búenda í upprekstrarfélagi samþykkir á almennum sveitarfundi að setja vörð eða girðingu til varnar því, að afréttarfénaður gangi á sumrum úr afréttar- og fjallalöndum í búfjárhaga manna, skal hreppsnefnd eða hreppsnefnd-um upprekstrarélagsins í sameiningu heimilt að setja reglur um slíkan vörð eða girðingu, þar sem nákvæmlega er mælt fyrir um alla tilhögun og fyrirkomulag varð-arins eða girðingarinnar, og skal kostnaði, sem af þessu leiðir, jafnað niður á stóðhross upprekstrarfélagsins, sem ber að reka á afrétt, og önnur hross, sem á afréttina eru rekin, sé eingöngu um hrossavörð að ræða, en sé um fjárhelda girðingu að ræða, þá sé kostnaðinum jafnað niður að hálfu eftir jarðarhundruðum og að hálfu eftir fjárframtali.

58. gr.

Skyllt skal hreppsnefndum að stofna fjallskilasjóð, og færa árlegan reikning yfir allar tekjur hans og útgjöld næstliðið fardagaár, samkvæmt fyrirmynd, er sýslunefnd býr til. Skal hreppsnefndin hafa gert reikninginn fyrir áramót ár hvert. Síðan skal reikningurinn ásamt fylgiskjölum liggja hreppsþóum til sýnis á þing-stað hreppsins eða öðrum hentugum stað til janúarmánaðarloka, og sendist síðan undirritaður af viðkomandi hreppsnefnd eða hreppsnefndum til sýslunefndar, er sér um rannsókn á honum og úrskurðar hann.

59. gr.

Eigi má svelta fénað við fjárréttir né í rekstrum, frekar en minnst verður hjá komið. Eigi má heldur misþyrma honum á nokkurn hátt í fjallgöngum, rekstrum

til heiðar, bæjarrekstrum eða heimalandasmölu. Sérstaklega er bannað að hund- **121**
beita fénað í rekstri eða smölu að óþörfu. Brot gegn þessu varðar 5 til 50 króna 24. júlí
sekt, nema þyngri hegning liggi við.

60. gr.

Brot gegn reglugerð þessari varða 5—80 króna sekt, nema þyngri hegning liggi
við samkv. lögum. Skal uppljóstrarmaður, ef nokkur er, hljóta helming af sektar-
fénu, en hinn helmingurinn falli í fjallskilasjóð hlutaðeigandi upprekstrarfélags.

61. gr.

Með mál þau, sem rísa út af brotum gegn reglugerð þessari, skal farið sem
opinber lögreglumál. Þó má, ef hlutaðeigendur koma sér saman um það, skjóta
einstökum ágreiningsatriðum til endanlegra úrslita sýslunefndar.

Með reglugerð þessari er numin úr gildi reglugerð fyrir Vestur-Húnavatnssýslu
um fjallskil o. fl. frá 4. sept. 1930.

Reglugerð þessi, sem sýslunefnd Vestur-Húnavatnssýslu hefir samið og sam-
þykkt, staðfestist hér með samkvæmt 41. gr. sveitarstjórnarlaganna til þess að öðlast
gildi þegar í stað og birtist til leiðbeiningar öllum þeim, sem hlut eiga að máli.

Atvinnu- og samgöngumálaráðuneytið, 24. júlí 1940.

Hermann Jónasson.

Páll Pálmason.

REGLUGERÐ

um tollmeðferð aðfluttra vara.

122

26. júlí

I. KAFLI

Vöruskrár.

A. Almennar vöruskrár.

1. gr.

Í öllum skipum, sem flytja hingað til lands vörur, sem eiga að flytjast hér úr
skipunum, skulu samkvæmt fyriræmum reglugerðarinnar um tollheimtu og
töllefirlit vera minnst 3 eintök af skráum yfir þessar vörur, og auk þess útdráttir
(sérstakar skrár) yfir þær vörur, sem eiga að affermast á hverri höfn. Skrár þessar
kallast aðalvöruskrár eða farmskrár skipanna.

Ónaðsynlegt er að skráðar séu á farmskrá skipanna venjulegar nauðsynjar
þeirra sjálfra, sem eiga að vera áfram um borð. Þá þarf ekki að skrá á farmskrárnar
hluti, sem farþegar, sem eru með skipunum, hafa meðferðis í ferðatöskum og um-
húðum, þar sem fót þeirra eru geymd og almennt er ekki greitt sérstakt flutnings-
gjald fyrir. Ennfremur þarf ekki að skrá á farmskrárnar hluti, sem skipverjar
hafa í skápum sínum, skipskistum, fatapokum og þess háttar.

2. gr.

Á fyrstu höfn, sem skip tekur, er hefir meðferðis vörur, sem eiga að affermast
hér, skal skipstjóri við aðkomutollafgreiðslu (innklareringu frá útlöndum) sam-